

Міністерство освіти і науки, молоді та спорту України
Чернівецький національний університет імені Юрія Федьковича
Кафедра політології та державного управління
Буковинський політологічний центр

ПОЛІТОЛОГІЧНІ ТА СОЦІОЛОГІЧНІ СТУДІЇ

Збірник наукових праць

ТОМ X

Тематичний випуск

**ВИБОРЧІ ПРОЦЕСИ В УКРАЇНІ
ТА ПОСТСОЦІАЛІСТИЧНИХ КРАЇНАХ**

Чернівці
БУКРЕК
2011

УДК 324:316(477)

ББК 66.0я43В41

П 50

*Друкується за ухвалою Вченої ради
Чернівецького національного університету імені Юрія Федьковича
(протокол № 5 від 29 червня 2011 р.)*

Редколегія випуску:

Бурдяк В. І. – доктор політичних наук, професор (заступник голови редколегії)
Буркут І. Г. – кандидат історичних наук, доцент
Варзар І. М. – доктор політичних наук, професор
Василенко С. Д. – доктор політичних наук, професор
Горбатенко В. П. – доктор політичних наук, професор
Добржанський О. В. – доктор історичних наук, професор
Кармазіна М. С. – доктор політичних наук, професор
Картунов О. В. – доктор політичних наук, професор
Кресіна І. О. – доктор політичних наук, професор
Круглашов А. М. – доктор політичних наук, професор (голова редколегії)
Макар Ю. І. – доктор історичних наук, професор
Пірен М. І. – доктор соціологічних наук, професор
Ротар Н. Ю. – доктор політичних наук, професор (відповідальний секретар)
Фісанов В. П. – доктор історичних наук, професор

Видання визнане ВАК України фаховим із політичних наук

Науковий редактор – *А. М. Круглашов*
Заступник наукового редактора – *В. І. Бурдяк*
Технічний редактор – *І. В. Цікул*

Рецензенти:

Кочубей Л. О. – д. політ. н., професор
Тихомирова Є. Б. – д. політ. н., професор

Адреса редколегії:

Кафедра політології та державного управління, факультет історії, політології та міжнародних відносин, Чернівецький національний університет імені Юрія Федьковича, вул. Коцюбинського, 2, Чернівці, 58012, тел.: (0372) 523053, факс: (0372) 557182, E-mail: polstudies@rambler.ru

ISBN 978-966-399-336-2

© ЧНУ, 2011

© Автори, 2011

© Видавничий дім «Букрек», 2011

Зміст

Вступ.....	6
------------	---

Розділ 1

Теоретико-методологічні виміри вивчення виборчих процесів

<i>Ігор АЛЕКСЕЄНКО</i> . Виборча система та форма правління: аспекти перетину.....	11
<i>Євгенія ЮРІЙЧУК</i> . Особливості електоральної легітимації політичної влади в контексті концепції процедурної легітимації Н. Лумана	21
<i>Вероніка КРУГЛАШОВА</i> . Міжнародні стандарти та правові основи здійснення міжнародного спостереження за виборами.....	32
<i>Віра ГАПОНЕНКО</i> . Роль інституту виборів у становленні демократії в Україні.	41
<i>Євгенія ОЛІЙНИК</i> . Дослідження виборчого процесу в політичній науці України: тенденції розвитку.....	50

Розділ 2

Партійні та виборчі системи

<i>Галина ЗЕЛЕНЬКО</i> . Яка виборча система потрібна Україні?.....	61
<i>Уляна ГЕВ'ЮК</i> . Демократичність політико-правових принципів проведення парламентських виборів в Україні	73
<i>Анатолій КЛЮЧКОВИЧ</i> . Особливості структурування східнонімецького партійно-політичного простору в контексті розвитку партійної системи об'єднаної Німеччини.....	86
<i>Надія ПАНЧАК-БЯЛОБЛОЦКА</i> . Парламентська мінливість і стабільність партійних систем у Центральній Європі: досвід Вишеградської четвірки.....	98
<i>Георгій БОДНАРАШ</i> . Електоральна волатильність країн Центральної та Східної Європи: порівняльний аналіз	120
<i>Віра БУРДЯК</i> . Виборча система і рівень партійної фрагментації в Болгарії у період трансформаційних змін.....	135

Розділ 3

Політичні технології у виборчих процесах

<i>Анатолій КРУГЛАШОВ, Олексій КОЛЕСНИКОВ.</i> Інституційні рамки та політтехнологічні смисли місцевих виборів в Україні	150
<i>Наталія РОТАР.</i> Моделювання політичного майбутнього в дискурсі кандидатів на посаду Президента України	175
<i>Ірина ЦІКУЛ, Сергій ПОПИК.</i> Гендерний аналіз формування та діяльності інститутів представницької влади в Україні	195
<i>АНДРІЙ КРУГЛАШОВ.</i> PR у структурі політичного маніпулювання	208
<i>Микола ПОЛЬОВИЙ.</i> Нейромережева модель виборчого процесу	218
<i>Анастасія БОДНАР.</i> Адвергеймінг як нова політична технологія в українському виборчому процесі	229
<i>Мирослава ЛІСОВСЬКА.</i> Особливості символіки провідних політичних партій України	238

Розділ 4

Вибори у політичному процесі

<i>Мирослава ЛЕНДЬБЕЛ.</i> Вибори як механізм циркуляції локальних еліт та лідерів у постсоціалістичних країнах Європи	248
<i>Володимир РОВДО.</i> Виборче законодавство і політичний процес у сучасній Білорусі	264
<i>Ірина КАРПУХИНА.</i> Политико-правовые аспекты совершенствования электорального процесса в Республике Беларусь	275
<i>Наталія КОНОНЕНКО.</i> Виборчий процес і формування нових суб'єктів політичного процесу в Російській Федерації (90-ті рр. XX ст. — 10-ті рр. XXI ст.)	287
<i>Павло МОЛОЧКО.</i> Особливості структурування партійного простору Росії після парламентських виборів 2007 р. ..	301
<i>Юрій ОСТАПЕЦЬ, Маріан ТОКАР.</i> Президентські вибори 2010 року в Закарпатській області: аналіз результатів та поствиборче розташування політичних сил	316
<i>Микола БУЧИН.</i> Президентські вибори 2010 року в Україні: особливості та рівень дотримання демократичних принципів виборів	345

<i>Оксана ПАВЛЮК. Концептуальне осмислення коаліційної політики в контексті поствиборчих процесів 2006–2010 рр. в Україні</i>	355
<i>Кирило ГОЛЬЦМАН. Роль зовнішніх сил у «помаранчевій революції» 2004 року через призму концепції транснаціональної гегемонії</i>	364
<i>Наталія НЕЧАЄВА-ЮРІЙЧУК. Вибори 2004 року та їх вплив на розвиток сучасної партійно-політичної системи України</i>	373
<i>Ольга ДЕНИСИК. Проблеми формування та структурування органів регіонального самоврядування в Україні</i>	387
<i>Людмила ПРОКОПЕЦЬ. Досвід проведення перших виборів до Європейського парламенту в Болгарії</i>	397
<i>Аліса ЖУКОВСЬКА. Правові основи участі інститутів громадянського суспільства у виборчому процесі Болгарії</i>	409
<i>Тетяна ФЕДОРЧАК. Участь чеських «лівих» у парламентських виборах</i>	422

Рецензії та огляди

<i>Максим ГОН, Андрій НАУМОВ. Регіональні виміри політичних процесів (Рецензія на: Політологічні та соціологічні студії: Т. IX. Політичний регіоналізм і політична регіоналістика: емпіричні та теоретичні аспекти : зб. наук. праць. — Чернівці : Букрек, 2010. — 576 с.)</i>	435
<i>Ігор ПОЛИЩУК. Регіональні особливості застосування виборчих технологій в Україні (Рецензія на: Буркут І. Г., Колесников О. В. Виборчі технології: регіональний досвід. — Чернівці: Видавничий дім «Букрек», 2009. — 240 с.)</i>	441
<i>Вероніка КРУГЛАШОВА. Поза свободою та чесністю: спостереження за виборами та побудова демократії (Рецензія на: Beyond Free and Fair: Monitoring Elections and Building Democracy, by Eric C. Bjornlund. — Washington, DC: Woodrow Wilson Center Press, and Baltimore, MD: The Johns Hopkins University Press, 2004; 2009. — 408 p.)</i>	445
<i>Юрій ЮРІЙЧУК. Про діяльність Політологічного наукового товариства студентів та аспірантів на факультеті історії, політології та державного управління ЧНУ</i>	448
<i>Відомості про авторів</i>	452

Ірина ЦІКУЛ, Сергій ПОПИК

Гендерний аналіз формування та діяльності інститутів представницької влади в Україні

У статті проведено гендерний аналіз формування та діяльності інститутів представницької влади, на основі принципів справедливості та ефективності. Автори статті, шляхом використання основних параметрів моніторингу діяльності депутатів, визначених у Законі України «Про статус народного депутата України», проаналізували результати роботи жінок-депутатів у Верховній Раді України VI скликання.

Ключові слова: гендерна рівність, гендерний розвиток, паритетна демократія, гендерний паритет, рівень політичного представництва.

Трансформаційні процеси, що проходять в Україні, активізують завдання включення жінок в усі процеси розвитку сучасного суспільства, оскільки необхідною передумовою демократизації є забезпечення реальної рівності прав і можливостей на участь у громадському житті всіх, без винятку, громадян. Однією з найхарактерніших ознак сучасної демократизації є наявність паритетної демократії. Принцип рівних прав, свобод і можливостей послідовно розробляють структури міжнародної спільноти.

Врахування у політиці не суспільства загалом, а окремих суспільних груп — осіб різної статі, раси, національності, різного віку, різного соціального статусу — змінює установки політичного процесу загалом, спрямовує центр уваги на людей і дає можливість більш ефективно задовольняти їхні практичні потреби. Пряме звернення до потреб та інтересів чоловіків і жінок дає можливість більш повного використання людських ресурсів з урахуванням впливів на жінок і чоловіків. Актуальність проблем гендерного розвитку суспільства дає змогу також відстежити вплив і наслідки різних ініціатив для чоловіків і жінок [6, с. 14–15].

Основною умовою існування демократії визначається рівноправність. Будь-яке суспільство, що проголошує себе демократичним, мусить забезпечувати надання рівних прав і можливостей кожному зі своїх членів. Тому рівність між жінками і чоловіками є не тільки умовою соціальної справедливості, а й показником справді демократич-

ного суспільства, в якому діють механізми забезпечення реалізації та захисту прав людини. Починаючи з другої половини XX ст. проблеми активізації ролі жінок у політичному житті привертають все більше уваги. Незважаючи на перешкоди, жінки наполегливо прагнуть увійти у велику політику та закріпитися на різних політичних рівнях. З року в рік рівень участі жінок України у політичному і громадському житті зростає.

Метою статті є гендерний аналіз формування та діяльності інститутів представницької влади в Україні, на основі принципів справедливості та ефективності.

В сучасній гендерній політології важливим показником гендерного розвитку суспільства є рівень представництва жінок у вищих органах влади та державного управління. З моменту отримання виборчих прав, до сфери політичних завдань жіночого руху були включені вимоги щодо забезпечення участі жінок у діяльності органів влади всіх рівнів. Світова практика свідчить про різноманітність шляхів досягнення гендерного паритету, залежно від специфіки держави, рівня розвитку суспільства, соціально-економічної та політичної системи суспільства тощо. Однак, досвід жіночого руху дає змогу згрупувати основні принципи реалізації завдань щодо підвищення рівня політичного представництва жінок.

Насамперед варто зауважити, що в сучасній політиці значною мірою актуалізувалась роль партій як основних каналів вираження та реалізації інтересів жінок. Упродовж останніх ста років відбувалися партійні реформи, що також передбачали включення в партійні програми вимог жінок, трансформацію процедури партійної номінації, змінювались, відповідно, і програмні пріоритети партій. Наслідком таких змін стали розробка та прийняття нових законодавчих актів, спрямованих на забезпечення рівних прав і можливостей, реалізація на практиці інституційних заходів забезпечення гендернорівного представництва, організація спеціальних галузевих відомств (наприклад, міністерств, комітетів, відділів з питань жінок) тощо. У багатьох європейських та північноамериканських державах гендерний компонент став невід'ємною складовою діяльності політичних партій.

Сучасні дослідники гендерної проблематики як одного з основних критеріїв гендерного розвитку використовують показник участі жінок в органах влади та управління. В результаті порівняльного дослідження низки держав, проведеного Р. Дж. Музером, було встановлено

взаємозалежність між типом виборчої системи та рівнем політичного представництва жінок. На основі отриманих результатів досліджувані країни були поділені на дві групи:

- 1) країни сталої демократії (Німеччина, Італія, Японія та Нова Зеландія);
- 2) посткомуністичні країни (Угорщина, Литва, Росія та Україна) [8].

Дослідження Р. Дж. Музера також ще раз довело взаємообумовленість пропорційної виборчої системи та рівня політичного представництва жінок у «країнах сталої демократії». Однак, на думку дослідника, такий ефект практично не простежується в більшості країн посткомуністичного простору, що пояснюється специфікою процесів політичної трансформації [8]. Політичні партії, виступаючи одним з основних факторів суспільного розвитку, одночасно є і провідниками гендерної нерівності, про що свідчить низький рівень представництва жінок на рівні партійного керівництва, що, своєю чергою, обумовлює і їх недостатнє представництво в органах законодавчої та виконавчої влади.

Рівень представництва жінок у структурах влади відображає не тільки особливості партійних систем, а й ставлення політичних партій до програм гендерного розвитку. Сучасними дослідниками гендерних проблем політичної сфери запропоновано чимало класифікацій країн, основою яких є рівень гендерного розвитку та представництва статей в органах влади та управління. Враховуючи зазначені вище показники, політологами було запропоновано узагальнену класифікацію, основоположним критерієм якої є кількісний показник рівня представництва жінок у вищих органах законодавчої влади. Згідно з цією класифікацією, виділяють такі групи країн:

- країни-лідери щодо політичного представництва жінок (30–50 % жінок-парламентарів);
- гендерно-перспективні країни (15–30 % жінок-парламентарів);
- країни з високим рівнем гендерного дисбалансу (від 10 до 14,9 % жінок-парламентарів);
- країни з безумовним домінуванням чоловіків (5–9,9 % жінок-парламентарів);
- країни з виключно низьким рівнем представництва жінок (до 5 % жінок-парламентарів);
- країни з виключно «чоловічими парламентами» [12].

Відповідно до наведеної класифікації, Україну можна віднести до групи країн з безумовним домінуванням чоловіків, оскільки за всю історію незалежності нашої держави рівень представництва жінок у Верховній Раді не перевищував 8,5–9 %, а за результатами останніх виборів до парламенту (2007 р.) було обрано 36 представниць, що становить 8 % від загальної кількості парламентарів. Зважаючи на те, що у 2007 році вибори до Верховної Ради України відбувалися за пропорційною виборчою системою, яка вважається більш сприятливою для проходження жінок в органи влади, оскільки виборець віддає свій голос не за конкретного кандидата (чоловіка або жінку), а за вже сформований список кандидатів від політичної партії, тобто в цьому випадку саме політичні партії виконують роль пропускнуої системи до органів законодавчої влади, зауважимо, що політичні партії нашої держави не прикладають достатньо зусиль, для того щоб сприяти представництву більшої кількості жінок в органах влади і не намагаються включати їх у свої партійні списки. Ці тенденції, на нашу думку, визначаються насамперед тим, що партійний апарат сучасної України складається переважно з чоловіків, які ще не повністю усвідомили роль співпраці та міжстатевого партнерства у вирішенні глобальних і локальних проблем сьогодення. Саме тому політичні партії ставлять жіноче питання, переважно, в період передвиборчої боротьби, шляхом експлуатації гендерної проблематики як одного з прийомів передвиборчої агітації. Також жінки потрапляють під пильну увагу практично всіх партій як частина електорату, за голоси якої варто позмагатися.

Концепція гендерної рівності передбачає рівність прав, обов'язків та можливостей в усіх сферах життя. Позитивні моменти та користь гендерної рівності визначаються принципами справедливості та ефективності. Перший принцип ґрунтується на парламентській системі репрезентативної демократії. Згідно з принципом справедливості, жінки, становлячи більшу частину населення, мають право на відповідний рівень представництва у владних органах (індикатор справедливого суспільства). Принцип ефективності базується на тому, що жінки як людський ресурс суспільства можуть сприяти оновленню політики.

На основі цих принципів спробуємо здійснити гендерний аналіз діяльності Верховної Ради України VI скликання.

30 вересня 2007 року, після дострокового припинення повноважень Верховної Ради України V скликання, відбулися позачергові парламентські вибори. Новообрана Верховна Рада розпочала свою

роботу в листопаді 2007 року. Представництво політичних сил у парламенті України, порівняно з попереднім скликанням, не зазнало значних змін.

На виборах 2007 до Верховної Ради України було обрано 450 депутатів, серед них 36 жінок, що становить 8 % від загальної кількості народних обранців. По 11 жінок пройшли у парламент за виборчими списками Партії регіонів та Блоку Юлії Тимошенко, 7 – за списком блоку «Наша Україна – Народна Самооборона», 5 – за списком Комуністичної партії України і 2 від «Блоку Литвина» (див. табл. 1). При цьому слід зазначити, що більшість із них були представлені і у Верховній Раді попереднього скликання.

Таблиця 1

**Представництво жінок серед партійних кандидатів і обраних
за партійними списками на виборах до Верховної Ради України
(2007 рік)**

Назва партії та блоку	Загальна к-сть кандидатів у партійному списку	К-сть жінок у партійному списку	К-сть жінок у списку партії, %	К-сть отриманих у парламенті місць	К-сть жінок, що отримали місця у ВР	К-сть обраних жінок, %
Партія Регіонів	450	55	12	175	11	6
НУ-НС	401	52	13	72	7	10
БЮТ	447	52	12	156	11	7
КПУ	444	79	18	27	5	19
Блок Литвина	260	28	11	20	2	10

Складено за: [11].

Відповідно до ст. 6 Закону України «Про статус народного депутата України», можна визначити основні параметри моніторингу діяльності депутатів у Верховній Раді України, за якими доцільно буде провести аналіз результатів роботи жінок-депутатів. Такими параметрами є:

- участь у засіданнях, яка аналізується, згідно з даними реєстрації депутата за столами реєстрації та електронної реєстрації;
- участь у роботі депутатських фракцій (груп);

- участь у роботі комітетів, тимчасових спеціальних комісій, тимчасових слідчих комісій, утворених Верховною Радою України;
- участь у парламентських слуханнях (визначається кількість виступів депутатів з місця та з трибуни);
- кількість внесених законопроектів — враховуються лише ті законопроекти, автором чи співавтором яких є народний депутат;
- кількість депутатських запитів, яка підраховується з тексту стенограм пленарних засідань Верховної Ради України;
- виконання доручень Верховної Ради України та її органів [3].

Спробуємо, за перерахованими вище параметрами, проаналізувати як загальні результати роботи жінок у Парламенті, так і визначити рейтинг їхньої діяльності у Верховній Раді України VI скликання.

Жінки-депутати у Верховній Раді України VI скликання займаються вирішенням не тільки суто жіночих проблем. З 36 жінок-парламентарів лише 8 працювало у комітетах, що традиційно вважаються «жіночими»: з питань культури та духовності (І. Богословська), з питань охорони здоров'я (Т. Бахтеєва, Л. Григорович та Р. Сорочинська-Кириленко), з питань науки та освіти (Л. Оробець та К. Самойлик), у справах пенсіонерів, ветеранів та інвалідів (У. Мостіпан) і з питань соціальної політики та праці (С. Шмельова). Слід зазначити, що тільки один з цих комітетів очолює жінка — це Тетяна Дмитрівна Бахтеєва (комітет з питань охорони здоров'я). Однак, серед голів підкомітетів перелічених комітетів є чимало жінок. Зокрема, Л. Оробець очолює підкомітет з питань базової освіти комітету з питань науки і освіти, Р. Сорочинська-Кириленко — підкомітет з питань медичного страхування та контролю за виконанням державних програм у галузі охорони здоров'я комітету з питань охорони здоров'я, У. Мостіпан — підкомітет з питань законодавчого забезпечення соціального захисту та реабілітації інвалідів комітету у справах пенсіонерів, ветеранів та інвалідів, С. Шмельова — підкомітет з питань регулювання трудових відносин та зайнятості населення комітету з питань соціальної політики та праці [7].

Показовим є те, що у Верховній Раді України VI скликання 6 жінок проводять свою роботу в складі комітетів, які умовно можна назвати «чоловічими»: з питань державного будівництва та місцевого самоврядування (О. Боднар), з питань економічної політики (І. Акімова

та І. Белоусова), з питань податкової та митної політики (К. Вашук), з питань промислової і регуляторної політики та підприємництва (Н. Королевська та К. Ляпіна). Більше того, комітет із питань промислової, регуляторної політики та підприємництва очолює жінка — Наталія Юріївна Королевська. На посадах заступників голів цих комітетів також є жінки, а саме: О. Боднар, І. Акімова, І. Белоусова та К. Ляпіна.

У Верховній Раді України VI скликання жінки також представлені у комітетах з питань аграрної політики та земельних відносин (Т. Засуха, М. Пестренко, З. Шишкіна), з питань бюджету (А. Александровська, Ю. Ковальова та А. Болюра), з питань європейської інтеграції (О. Герасим'юк та І. Геращенко), з питань прав людини, національних меншин та міжнаціональних відносин (О. Бондаренко), у закордонних справах (О. Білозір), з питань правосуддя (І. Бережна, А. Лабунська, О. Шустрік, Ю. Новікова), з питань правової політики (О. Лукаш та Є. Шишкіна), з питань свободи слова та інформації (Г. Герман, О. Бондаренко, О. Кондратюк), з питань сім'ї, молодіжної політики, спорту та туризму (К. Лук'янова), з питань Регламенту, депутатської етики та забезпечення діяльності Верховної Ради України (І. Горіна). Крім того, Ганна Миколаївна Герман, до призначення на посаду заступника Глави Адміністрації Президента України (лютий 2010 року), очолювала комітет з питань свободи слова та інформації, а Олена Юріївна Шустрік була заступником голови комітету з питань правосуддя. Варто відмітити, що 10 жінок-депутатів очолюють підкомітети відповідних профільних комітетів [7].

Стосовно представництва жінок у депутатських фракціях, зауважимо, що, порівняно з парламентом попереднього скликання, вони присутні в усіх, без винятку, фракціях. Однак, чисельність жінок у депутатських об'єднаннях зазнала певних змін. Найбільше представниць у складі фракцій Партії регіонів та «Блоку Юлії Тимошенко» — по 11. Фракція блоку «НУ-НС» налічує 7 жінок та фракція КПУ — 5. Найнижчим рівень представництва жінок у Верховній Раді України VI скликання є у фракції «Блок Литвина» — 2. Стосовно перебування жінок на посадах голів парламентських фракцій, невтішним видається факт, що у парламенті нинішнього скликання жодна з фракцій не очолюється жінкою. Натомість, серед заступників голів парламентських фракцій є одна жінка — Олена Шустік (фракція БЮТ)[1].

У відсотковому співвідношенні за кількістю жінок лідером залишається фракція КПУ, у якій жінки становлять майже 20 % від загальної чисельності фракції. Приблизно однаковий відсоток жінок у фракціях блоку «НУ-НС» та «Блок Литвина» – 10 %. Найнижчим же відсоток представництва жінок є у фракції Партії регіонів. Показовим є те, що у Верховній Раді України нинішнього скликання відсутні повністю «чоловічі» фракції (*див. табл. 1*).

Тепер звернемося до аналізу результатів роботи жінок-депутатів та спробуємо визначити рейтинг їхньої діяльності у Верховній Раді України VI скликання. Загальні результати роботи жінок-депутатів виглядають так: 678 виступів з місця, 266 – з трибуни, 496 законопроекти, внесених на розгляд Верховної Ради, та 158 депутатські запити [9].

Лідерами за кількістю виступів з місця є К. Вашук, фракція «Блок Литвина» (106 виступів), Г. Герман, фракція Партії регіонів (81 виступ) та К. Самойлик, фракція КПУ (67 виступів). За кількістю виступів з трибуни перше місце посідає Г. М. Герман (33 виступи), потім А. О. Александровська (23 виступи) та К. М. Ляпіна (22 виступи) [9]. Загалом, слід зазначити, що жінки-депутати Верховної Ради України VI скликання є досить активними за цими параметрами в діяльності.

Аналіз кількості законопроектів, поданих жінками-парламентарями, показує, що і в цьому напрямі жінки проявляють неабияку активність та продуктивність. Найбільшу кількість законопроектів на розгляд Верховної Ради було внесено головою комітету з питань промислової, регуляторної політики та підприємництва Н. Королевською (фракція БЮТ). Другою у рейтингу є К. Вашук (фракція «Блок Литвина»), яка подала на розгляд парламенту 54 законопроекти. Замикає трійку лідерів О. Боднар (фракція БЮТ) (*див. табл. 2*).

За кількістю депутатських запитів беззаперечними лідерами є В. Дем'янчук (фракція КПУ) – 47 депутатських запитів. Майже однакову кількість запитів зробили О. Білозір та К. Вашук – 20 та 19 відповідно (*див. табл. 2*).

Таблиця 2

Діяльність жінок-депутатів Верховної Ради України VI скликання

№ з/п	Прізвище, ім'я, по батькові	К-сть законопроектів, поданих на розгляд ВРУ	К-сть поданих депутатських запитів
1	2	3	4
1	Акімова Ірина Михайлівна	10/0	0
2	Александровська Алла Олександрівна	10/2	3
3	Бехтеєва Тетяна Дмитрівна	36/6	7
4	Белюсова Ірина Анатоліївна	2/0	6
5	Бережна Ірина Григоріївна	6/0	0
6	Білозір Оксана Володимирівна	16/1	20
7	Богословська Інна Германівна	9/1	0
8	Боднар Ольга Борисівна	48/13	3
9	Болюра Антоніна Володимирівна	0	0
10	Бондаренко Олена Анатоліївна	6/0	15
11	Бондаренко Олена Федорівна	3/0	0
12	Вашук Катерина Тимофіївна	54/7	19
13	Герасим'юк Ольга Володимирівна	2/0	2
14	Геращенко Ірина Володимирівна	7/1	7
15	Герман Ганна Миколаївна	34/6	0
16	Горіна Ірина Анатоліївна	8/0	0

Продовження табл. 2

1	2	3	4
17	Григорович Лілія Степанівна	6/0	4
18	Дем'янчук Вікторія Олександрівна	3/0	47
19	Засуха Тетяна Володимирівна	0	2
20	Ковальова Юлія Вікторівна	1/0	0
21	Кондратюк Олена Костянтинівна	8/1	0
22	Королевська Наталія Юріївна	71/18	0
23	Лабунська Анжеліка Вікторівна	3/0	0
24	Лукаш Олена Леонідівна	22/1	7
25	Лук'янова Катерина Євгеніївна	18/6	0
26	Ляпіна Ксенія Михайлівна	30/0	1
27	Мостіпан Уляна Миколаївна	2/1	1
28	Новікова Юлія Володимирівна	10/0	4
29	Оробець Леся Юріївна	12/4	4
30	Перестенко Марина Володимирівна	1/0	2
31	Самойлик Катерина Семенівна	34/8	2
32	Сорочинська-Кириленко Раїса Миколаївна	3/1	0
33	Шишкіна Еліна Вікторівна	2/0	0
34	Шишкіна Зоя Леонідівна	3/0	0

Продовження табл. 2

1	2	3	4
35	Шмельова Світлана Олександрівна	1/0	2
36	Шустік Олена Юріївна	15/1	0

Складено за: [9; 4; 5].

Стосовно законодавчої діяльності, слід відмітити, що більшість жінок-депутатів брали участь у розробці законопроектів, спрямованих на запобігання та ліквідацію наслідків світової фінансової кризи. Однак, з погляду проблем формування паритетної демократії в Україні, для нас цікавим є Проект Закону про внесення змін та доповнень до деяких законів України (щодо забезпечення прав та можливостей жінок і чоловіків у виборчому процесі), поданий на розгляд Верховної Ради народними депутатами М. В. Томенко та О. Ф. Бондаренко у грудні 2007 року [10]. Основні положення цього документа стосуються внесення змін до Законів України «Про забезпечення рівних прав та можливостей жінок і чоловіків», «Про вибори народних депутатів України» та «Про вибори депутатів Верховної Ради Автономної Республіки Крим, місцевих рад та сільських, селищних, міських голів» і зводяться до пропозицій обов'язкового забезпечення представництва у виборчому списку в кожній п'ятірці кандидатів у депутати як чоловіків, так і жінок. Цей проект закону був прийнятий за основу та, на жаль, відправлений на доопрацювання з подальшим внесенням на розгляд у другому читанні.

Проаналізувавши роботу жінок-депутатів у парламенті, використовуючи основні параметри моніторингу діяльності народних депутатів, можна зробити висновки, що: по-перше, робота жінок у парламентських комітетах не обмежується вирішенням суто соціально-культурних проблем. Жінки проводять свою діяльність у різних напрямках та навіть допускаються до керівництва профільними комітетами. Однак, незважаючи на впровадження гендерних підходів у діяльність Верховної Ради України, в парламенті надалі існують комітети з суто чоловічим обличчям. По-друге, неоднорідним є також рівень представництва жінок у депутатських фракціях. Цей факт, на нашу думку, пояснюється тим, що політичні партії віддали прохідні місця

у своїх списках переважно чоловікам. По-третє, аналіз законотворчої діяльності парламентарів жіночої статі показує, що, незважаючи на низький рівень представництва, їх робота у цьому напрямі є досить активною та продуктивною. Жінки беруть участь у розробці важливих для нашого суспільства законопроектів.

Гендерний аналіз формування та діяльності інститутів представницької влади, здійснений на основі принципів справедливості та ефективності, засвідчив наявність гендерного дисбалансу в цих структурах, який гальмує вирішення багатьох важливих для суспільства проблем. У процесі формування паритетної демократії чоловіки і жінки повинні бути збалансовано представлені у структурах влади. Однак, з моменту проголошення незалежності України, представництво жінок у Верховній Раді не досягало і 10 %, що, на нашу думку, є очевидним аспектом втрати їх позитивного впливу на політику.

Список використаних джерел

1. Депутатські фракції [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://gska2.rada.gov.ua/pls/site/p_fractions./43
2. Женщины и политические партии [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://women.forua.com/rus/analit/2002/04/29/172117.html/>
3. Закон України «Про статус народного депутата України» [Текст] // Відомості Верховної Ради України від 19.01.1993. – 1993. – № 3. – Ст. 17 /65
4. Законопроекти [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.rada.gov.ua./66>
5. Законотворча діяльність [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://gska2.rada.gov.ua./67>
6. Законотворчість: забезпечення рівних прав та можливостей жінок і чоловіків [Текст]. – К.: Заповіт, 2006. – 189 с / 68
7. Комітети Верховної Ради України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://gska2.rada.gov.ua/pls/site/p_komity_list?pidid=2094./80
8. Музер Р. Влияние избирательных систем на представительство женщин в посткоммунистических государствах [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.owl.ru/win/books/genderpolicy/mooser.htm>
9. Народні депутати України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://gska2.rada.gov.ua/pls/site/p_deputat?d_id./111
10. Проект Закону про внесення змін та доповнень до деяких законів України (щодо забезпечення прав та можливостей жінок і чоловіків у виборчому процесі) [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://gska2.rada.gov.ua/pls/zweb_n/webproc2_5_1_J?ses=10007&num_s=2&num=1232&date1=13.12.2007&date2=&name_zp=&out_type=&id=./144

11. Центральна виборча комісія. Офіційний веб-сервер [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.cvk.gov.ua>
12. Woman in Parliaments: World and Regional Averages [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.ipu.org/wmn-e/world.htm>

Ірина Цикул, Сергій Попик

ГЕНДЕРНЫЙ АНАЛИЗ ФОРМИРОВАНИЯ И ДЕЯТЕЛЬНОСТИ ИНСТИТУТОВ ПРЕДСТАВИТЕЛЬСКОЙ ВЛАСТИ В УКРАИНЕ

В статье проведен гендерный анализ формирования и деятельности институтов представительской власти на основе принципов справедливости и эффективности. Согласно принципу справедливости, женщины, составляя большую часть населения, имеют право на соответствующий уровень представительства в структурах власти (индикатор справедливого общества). Принцип эффективности базируется на том, что женщины в качестве человеческого ресурса общества могут способствовать обновлению политики. Авторы статьи, путем использования основных параметров мониторинга деятельности депутатов, определенных в Законе Украины «О статусе народного депутата Украины», проанализировали результаты работы женщин-депутатов в Верховной Раде Украины VI созыва. Гендерный анализ формирования и деятельности институтов представительской власти засвидетельствовал наличие гендерного дисбаланса в структурах представительской власти, который препятствует решению многих общественно-важных проблем.

***Ключевые слова:** гендерное равенство, гендерное развитие, паритетная демократия, гендерный паритет, уровень политического представительства.*

Iryna Tsikul, Sergei Popyk

GENDER ANALYSIS OF THE FORMATION AND ACTIVITIES OF THE INSTITUTIONS OF REPRESENTATIVE GOVERNMENT IN UKRAINE

The article provides a gender analysis of the formation and activities of the institutions of representative government based on principles of fairness and efficiency. According to the principle of justice, women

accounted for most of the population, have a right to an appropriate level of representation in power structures (the indicator of a just society). The efficiency principle is based on the fact that women as a human resource company can contribute to updating the policy. Authors, by using the basic parameters for monitoring the activities of the deputies identified in the Law of Ukraine «On Status of People's Deputies of Ukraine», analyzed the results of women deputies in the Verkhovna Rada VI convocation. Gender analysis of the formation and activities of the institutions of representative government witnessed the presence of gender imbalances in the structures of representative government, which prevents the solution of many problems of obshchestvennovazhnyh.

Key words: *gender equality, gender development, parity democracy, gender parity, level of political representation.*

Андрій КРУГЛАШОВ

PR у структурі політичного маніпулювання

У статті розкриваються та розмежовуються поняття чорного та білого PR. Переосмислюється саме поняття PR. Автор доходить висновків, що ефективний та конструктивний PR може бути тільки «прозорим». Наводяться критерії оцінки використання прийомів у сфері PR, а саме: правдивість/неправдивість, позитивність/негативність, етичність/неетичність. Наводяться етичні стандарти діяльності спеціалістів з PR. Здійснюється спроба звільнення поняття PR від отождествлення із пропагандою, прихованою рекламою. Простежується еволюція діяльності у сфері зв'язків з громадськістю, а також робляться певні прогнози щодо тенденцій налагодження зв'язків всередині громадянського суспільства.

Ключові слова: *PR, пропаганда, прихована реклама, політичне маніпулювання, зв'язки з громадськістю, чорний PR, білий PR, публіка, інтернет-активізм.*

Термін PR давно увійшов у моду та професійний обіг. Перша літера цієї аббревіатури розшифровується як Public, друга означає Relations. Найчастіше це поняття перекладається як зв'язки з гро-

Політологічні та соціологічні студії: Т. Х. Виборчі процеси в
П 50 Україні та постсоціалістичних країнах : зб. наук. праць / наук. ред.
А. М. Круглашов. – Чернівці : Букрек, 2011. – 456 с.

ISBN 978-966-399-336-2

До збірника наукових праць увійшли статті дослідників, присвячені теоретико-методологічним вимірам вивчення виборчих процесів, актуальним проблемам дослідження взаємозв'язків і взаємозалежностей партійних і виборчих систем в Україні та інших державах ЦСЄ, аналізу політичних технологій та ролі виборів у політичному процесі. Завершує видання відділ «Рецензій та оглядів», який містить аналіз відповідної тематики наукової літератури і наукову інформацію, що стосується дослідницької та видавничої діяльності кафедри політології та державного управління ЧНУ ім. Ю. Федьковича.

Видання розраховане на науковців, викладачів, державних службовців, аспірантів, студентів-політологів, державних управлінців, соціологів, міжнародників, істориків, усіх, хто цікавиться проблемами розвитку виборчих систем і процесів.

УДК 324:316(477)
ББК 66.0я43В41

Міністерство освіти і науки, молоді та спорту України
Чернівецький національний університет імені Юрія Федьковича
Кафедра політології та державного управління
Буковинський політологічний центр

ПОЛІТОЛОГІЧНІ ТА СОЦІОЛОГІЧНІ СТУДІЇ

Збірник наукових праць

ТОМ X

Тематичний випуск

Виборчі процеси в Україні та постсоціалістичних країнах

Науковий редактор – *А. М. Круглашов*
Заступник наукового редактора – *В. І. Бурдяк*
Технічний редактор – *І. В. Цікул*

Літературний редактор – *Л. М. Бойчук*
Коректор – *Л. М. Корсун*
Комп'ютерна верстка – *І. В. Стусик*

Підписано до друку 12.07.2011. Формат 60х84/16. Папір офсетний. Гарнітура Times. Друк
офсетний. Ум.-друк. арк. 26,50. Наклад 500 прим. Вид. № 348. Зам. № 646.